

טעמא דאורייתא

גליון שבועי מבית אליה תמימה

עניני ראש השנה גליון 9

במהות היום דראש השנה

נצטווינו [ויקרא כ"ג כ"ד – כ"ה] לשבות באחד בתשרי, והטעם בזה לפי שהוא היום שבו מלך הקב"ה על עולמו, והעניין כי איתא במדרש [ילקוט שמעוני שם אות כ"ט] שבזה היום נברא אדם הראשון ובו הכיר את בוראו, [וזה כדברי האומר [ר"ה י' ב'] בתשרי נברא העולם והכוונה שסיום הבריאה היה בתשרי], וכיון שאין מלך בלא עם אם כן המלוכה היתה תלויה ועומדת בהכרת האדם, וכשהאדם הכיר את בוראו נתקיימה מלכות השי"ת בעולם כראוי, ולפיכך יום זה נקבע לדורות ליום המלכות הקב"ה על עולמו, ובכדי שנפנה ליבנו לענין היום הוצרכנו לשבות בו ביום מכל מלאכה.

טעם נוסף, כי בהיות וראש השנה הוא יום דין ואנו בטוחים שיעשה לנו נס ונזכה בדין, לכך נצטווינו לשבות בו ולקבעו ליום טוב כי בזה אנו מראים שאנו בטוחים אנו שנזכה בדין.

וטעם לזה שנקבע זה היום ליום דין הוא כי מדרך המלך לחלק מתנות לעם ביום מלוכתו, ואף במלכותא דשמיא הדרך לחלק השפע לשנה הקרובה ביום ההמלכה, ולכך בראש השנה דוקא משפיע הקב"ה את השפע לשנה הבאה, כי זהו יום ההמלכה ובו ראוי לחלק מתנות, וטעם שהוא יום הדין כי בזה היום מלאכי הדין באים לפני הקב"ה ומבקשים שלא יושפע השפע כי אם בדין והקב"ה שומע דבריהם ומחלק השפע בדין.

טעם נוסף, כי על ידי הדין מלכות הקב"ה מתחזקת בעולמו שיודעים שיש דין ויש דיין, ולכן הדין הוא בראש השנה דוקא, כי זה הזמן לחזק מלכותו של הקב"ה על ידי הידיעה שיש דין ויש דיין ולכך נקבע כי ראש השנה יהיה יום דין.

עוד טעם בענין המשפט בראש השנה, כי נתבאר למעלה שבזה היום אדם הראשון נברא וראוי שבכל שנה ינתן השפע לאדם ביום שבו הוא נברא, ומכיון שראוי שלא יושפע השפע כי אם בדין לכך ניתנה הזכות למלאכי החבלה לתבוע דין על מעשי האדם, ולכך זה היום נקבע ליום דין. עוד, כי בחודש אלול שולט מזל מאזנים שעניינו לשפוט את העם, ולכך בראש החודש שבו מתרכז כל השפעת החודש נקבע המשפט.

ונצטווינו [שם] לתקוע בשופר, טעם המצוה כתב האבודרהם בשם רבי סעדיה גאון, כי ביום הזה נברא האדם, ובו מלך השם על עולמו, וכן עושים המלכים שתוקעים בפניהם בחצוצרות להודיע ולהשמיע לכל העם תחילת מלכותו.

וטעם נוסף כתב, כי ראש השנה הוא יום ראשון לעשרת ימי תשובה, וראוי בו לעורר את הלבבות לעשות תשובה, ומדרך השופר לעורר הלבבות לעשות תשובה, וכמו שכתוב [עמוס ג' ו'] 'אם תקע שופר בעיר והעם לא יחרדו'.

טעם נוסף, כי על ידי תקיעת השופר השטן נבעת, כי נזכר שעתידי לבוא היום שישחט בזמן שיתקע בשופר גדול ולכן נבעת מלעורר דין, והענין בזה כי במידה שאדם מודד מודדין לו וכן במין המלאכי שאף להם יש בחירה, וכיון שהוא עובר לפני משורת הדין אף לו אפשר שיעבירו לפני משורת הדין ולכן אינו מקטרג.

ובזוה"ק [ז"ח בראשית י"ט ע"א, וכ"ה בזוהר ויקהל קצ"ו ע"ב] פירשו מה שכתוב 'זכרון תרועה', כי לא אשכחן זכרון בתרועה בר מההיא [במדבר י' ט'] 'וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם והרעתם בחצצרת ונזכרתם לפני ה' אלקיכם ונושעתם מאיביכם', ופירשו דכן הוא ענין התרועה כי מגיעים מלאכי החובה ללמד חובה על ישראל, מיד 'והרעתם' וגו' כאותה התרועה שמריעים במלחמה, 'ונזכרתם לפני ה' אלקיכם ונושעתם מאיביכם'.

בפתח הגליון

רמז יש בו

כתב הרמב"ם פ"ג מתשובה ה"ד "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם והפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזבו כל אחד מכם דרכו הרעה ומהשבתו אשר לא טובה".

והיה נראה לבאר מה ששינה הרמב"ם והביא טעם למצוה זו [מה שלא עשה כן ברוב המצוות כמדומה], הם דברי הפסוק בתהילים, דנתבאר שם דאיכא טעם למצוה זו, וז"ל דוד מלכא משיחא (תהילים פ"א ד' ה') תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו, כי חוק לישראל הוא משפט לא יעקב. ומבואר בפירוש שלמצוה זו של תקיעת שופר יש שני בחינות, בחינת חק ובחינת משפט, ולהכי נתן הרמב"ם טעם למצוה זו. (ויתכן ששעורוני לזה שו"ר כן בספר המפתח).

אמנם כד מעיינין יתכן לדון בזה. דהנה יש לדקדק מה שקרא הרמב"ם לטעם זה "רמז", ולא אמר אע"פ שהוא גזירת הכתוב טעם יש בו, שהרי הרמב"ם כתב בפירוש בכמה מקומות שיש לדרוש טעמי המצוות, וז"ל הרמב"ם (פ"ד ממעילה הי"ג) אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם וכו' ראוי להתבונן בהן וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם, הרי אמרו חכמים הראשונים שהמלך שלמה הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה. ובהלכות תמורה כתב הרמב"ם בלשון יראה לי וכתב טעם למצוה. [ועי' סוף הל' מקוואות שכתב שם הרמב"ם רמז לענין המקוואות, ושם מבואר שפיר דהוי רמז].

ובאמת דבספר אבודרהם בסדר תפילת ראש השנה הביא בשם רב סעדיה גאון טעם מצוות שופר ע"ד מש"כ הרמב"ם, וז"ל, וענין השביעי כשנשמע תקיעת השופר נירא ונחרד ונשבר עצמו לפני הבורא, כי כך הוא טבע השופר מרעיד ומחריד כמו שנאמר (עמוס ג, 1) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, ובפשוטו נראה שנתן הרמ"ג טעם למצוה זו ולא כתב שהוא רק רמז.

ואשר יתכן דאדרבה מודק קרא מבואר שהוא רק לאלוקי יעקב משפט, אך לנו הוי מצוה זו בגדר חוק שאין טעמו ידוע, ואף שבשאר החוקים ניתן לנו רשות להתבונן בהם, וכמ"ש הרמב"ם, מ"מ הכא המשפט הוא רק לאלוקי יעקב, ולהכי כתב הרמב"ם דעל כרחנו למדנו דטעם זה אינו אלא רמז. וכעין המבואר גבי פרה אדומה דאיתא במדרש (במדב"ר יט ו) אמר ר' יוסי בר' חנינא אמר לו הקב"ה למשה לך אני מגלה טעם פרה אדומה אבל לאחרים חקה, ושמוא הכי נמי נתפרש בקרא דאין לשופר טעם ע"פ פשט.

והדברים מבוארים שם בפירוש המלבי"ם שם וז"ל, כי חק, אין לנו לדרוש טעם על מצוה זאת של תקיעת שופר, כי לישראל הוא חק, שהוא דבר שאין לו טעם רק חקה מאת ה', אבל הוא משפט לאלהי יעקב, ה' יודע טעמו ואצלו הוא משפט ולא חקה.

וכאשר נעיינ במקור דברי הרמב"ם במדרש פרשת אמר זה ז"ל, ר' ברכיה פתח (תהלים פא) תקעו בחדש שופר וכי כל החדשים אינן חדש אלא בכסה וכל החדשים אינן נכסין אלא ליום חגנו והלא ניסן חדש נכסה ויש לו חג בפני עצמו אלא איהו חדש שנכסה ויש לו חג וחגו בן יומו אי אתה מוצא אלא בחדש תשרי בחדש זה תחדשו מעשיכם בשופר בחדש הזה שפרו מעשיכם אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל אם שפרתם מעשיכם הריני נעשה לכם כשופר הזה מה שופר זה מכניס בו ומוציא בו כך אני עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים והופך לכם מדת הדין למדת רחמים אימתי בחדש השביעי.

והנה במדרש אין הרמז לעשיית התשובה הוא מכח קול התקיעה של השופר וע"ד מאמר הנביא אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו, שהשופר מטיל אימה ופחד על השומעים קולו, דלזה סגי כמה דהיום הוא יום תרועה כמו שכתוב בתורה (במדבר כט א), ולא הביא אלא מכח שם הכלי "שופר" שנרמז בוה ענין שיפור המעשים (ועד"ז גם ענין חדשו מעשיכם), דבאמת אינו אלא רמז בלשון הפסוק דתקעו בחודש שופר. [ואם כנים אנו בזה הרי שהטעם שהביא האבודרהם בשם הרמ"ג הוא טעם אחר מהרמז שנתן הרמב"ם].

המשך בעמוד ד'

בעניין ראש השנה

ששייך 'לו' כשנים [למ"ד שהכוונה לדין], שמיטין, יובלות, נטיעה וירקות אזי ראש השנה בא' בתשרי שאז נברא העולם.

ונבאר את יסוד העניין כי הנה נחלקו רבותינו [ראש השנה י"א א'] אימתי נברא העולם, רבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם, ורבי יהושע אומר בניסן נברא העולם, וידוע בשם האר"י ז"ל כי אלו ואלו דברי אלוקים חיים, שבתחילה עלתה במחשבה לברוא העולם בניסן, ולבסוף נברא העולם בתשרי, ונראה כי לכן בכל העניינים שכלפי שמיא ה'ראש השנה' הוא בא' בתשרי, כי זהו יום בריאת העולם בפועל, ואמנם כל העניינים ש'לכם' ראש השנה הוא בא' בניסן כי כלל ישראל מונים השנים מאז היותם לעם ובזה ראש השנה הוא ניסן.

במשנה [ראש השנה ב' א'] אמרו 'באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים וכו' באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות לנטיעה ולירקות' וכו'. וצריך ביאור טעם העניין מה טעם למלכים ולרגלים מונים מניסן, ולשנים, שמיטין, יובלות, נטיעה וירקות מונים מתשרי.

ונראה הטעם כי הנה כתיב [שמות י"ב ב'] 'החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה', ויש לדייק הפסוק שדווקא בעניינים ששייך 'לכם' אזי ניסן הוא ראש חודשים אבל במה ששייך 'לו' אינו ראש חדשים.

ולכן למלכים שזה עניין ששייך לבני אדם, ולרגלים שזה לעניין 'בל תאחר' - האיחור נקבע על פי ערכים שלנו וראש השנה הוא באחד בניסן. אבל במה

בעניין השופר

אכילת המצה. ונמצא הדיבור משלים את המעשה והמעשה משלים את הדיבור. [ממו"ד הגר"ר גפן שליט"א].

הב' הלל בסוכות שהוא עם ד' המינים כמ"ש במדרש [ויקרא רבה פרשה ל' ד'] גבי ד' המינים 'אז ירננו עצי היער' שעניין נטילת הד' מינים הוא הילול להש"ת שמרננים עצי היער, ואומרים עליו את ההלל שהוא דיבור ומעשה כאחד.

הג' מצות שופר בר"ה שהוא כעין תפילה שעושים במעשה, ולכן אמרו [ר"ה כ"ו ב'] כמה דפשיט טפי מעלי, וגנוחגנח וכו', שהוא צורה של תפילה במעשה.

נראה שעניין השופר הוא ביטוי של תפילה וזעקה לקב"ה במעשה, וזהו עניין התרועה והשברים שהם גניחה ויבבה, והעניין כי כל דבר צריכים להראותו בחוש כדי שיהיה המעשה מראה על העניין הנראה לפני הקב"ה.

ומצינו בעוד כמה מקומות מצוות שמקיימים אותם בדיבור ומעשה כאחד. הא' מצוות סיפור יציאת מצרים עם המצה כמ"ש [מכילתא בא פרשה י"ז] 'בעבור זה' בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, - והיינו שהמצה הוא השלמה לסיפור, ועוד אמרו [פסחים קט"ו ב'] 'לחם עוני' שעונים עליו דברים הרבה, - והיינו שמצוות הסיפור הוא 'השלמה' למצוות

הערה בעניני סליחות

הבקשות, וכאשר נתבונן נראה כי אנו מבקשים כל הבקשות הנשגבות האלו לפי מיעוט ערכנו ומיעוט השגתנו ובשכל המועט שחוננו בוראנו, אולם האמת כי אין חקר לעומק בקשות האלו, ואף אם אמנם אין אנו משיגים העומק, מ"מ אין אנו עושים שטות לבוא לבקש הבקשה כפי מיעוט ערכנו הרחוק מלהשיג עומק העניין, ואשר ע"כ אומרים אנו כך מול את לבבנו אבל אין אנו מבקשים כפי הבנתנו הדלה אלא שיתקיים משאלת לבנו 'כמה שכתוב' כפי כל העומק והכוונות שנמצאות בכל תיבה ותיבה שבתורה, עם כל העומק והמשמעות, ודו"ק. ויש להרחיב בזה ואכ"מ.

אומרים בכל יום מימי הסליחות תפילה מחודשת לכאורה הטענה ביאור רב, וז"ל, **המצא לנו בבקשתנו כמה שכתוב ובקשתם משם את ה"א ומצאת וכו' מול את לבבנו לאהבה את שמך כמה שכתוב ומל ה"א את לבבך ואת לבב וכו'**, והפלא גדול מדוע כופלים הבקשה באמירת לשון הפסוק, ולא די במה שאומרים מתחילה המצא לנו בבקשתנו, שיש להוסיף עליו את מאמר הכתוב בפירוש, וכן יש להתבונן בכל הפסקא.

ואשר יראה לבאר בזה, דהנה יש להתבונן בבקשות אלו, האם יש לנו מושג והשגה בעומק גודל הבקשה של מילת ערלת הלב, וכן בשאר

בענין תקיעת שופר ועבודת היום

עיקר מצוות שופר ועבודת היום

בבריא, אשר עינינו רואות שהגלויים הנשגבים ביותר היו ע"י שופר, במעמד הר סיני וקול שופר חזק מאוד, ולעתיד לבוא והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, וכן ביהמ"ק עיקר התרועה לפני ה' היא השופר (כמבואר בפסוקי שופרות שאנו אומרים את תרועת ביהמ"ק ומבואר שעיקרה שופר), וכן שופר של ר"ה. ומבואר שיש כח עצמי נשגב הקרוי שופר, אשר מכוחו באים לכל מה שהשופר מביא וכשי"ת. (וכן ידוע מ"ש בזה"ק שיש עולם נעלה ונשגב הנקרא שופר והוא מתעורר בתקיעת שופר שלנו בר"ה ואין איתנו יודע).

מצוות תקיעת שופר היא עיקרו של יום ראש השנה, שבאה בתורה כהגדרת עיקרו של יום שנא' יום תרועה יהיה לכם (ובחג המצות לא נא' יום מצה יהיה לכם, או בסוכות יום סוכה), וכן בתפילה בברכת קדושת היום כשאנו אומרים עיקרו של יום אומרים ותתן לנו כו' את יום הזכרון הזה יום תרועה. מבואר שהוא שמו ועיקרו של יום. ויש לנו להתבונן במקצת ביסוד המצוה.

ובפשוטו ענין נעלה ונשגב זה של שופר נקבע בעקידת יצחק, אשר מכוחו הוא שנוצר דבר גדול זה, וזהו שאמרו חז"ל שהשופר השמאלי של העקידה נשמר למעמד הר סיני, ושופר של ימין עומד לגאולה העתידה לעתיד לבוא.

והנה בחז"ל ובראשונים מצינו טעמים רבים מאוד למצוות שופר, ועשרת טעמים כתב רבינו סעדיה גאון הובא באבודרהם, וכן הרבה מאוד. אמנם יש לנו לידע מאמר הכתוב בתהילים במזמור של ראש השנה - תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגיניו כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב וגו'. ופרש"י והמפרשים שם שהא דכתיב כי חק לישראל קאי על מצות השופר, שמצות השופר בעיקרו הוא חק ולא תגלה טעמה. והיינו לכא' שכל הטעמים שנאמרו היינו מה שהורשה לנו לגלות ולהתבונן, אבל עיקרו של ענין השופר הוא חק לישראל ונעלם מהם, ורק לאלקי יעקב הוא משפט והוא ידוע.

מלכויות

ועתה נבוא לבאר קצת מה שנתגלה לנו בענין השופר: הנה הראשונים הביאו טעמים רבים וכמו שהובא לעיל. אך בדברי חז"ל נתבאר לנו מהו עיקרו של השופר, והוא מה שאמרו חז"ל בר"ה ט"ז אמר הקב"ה אמרו לפני

הביאור שכל הטעמים אשר יתבארו בעז"ה ושאר טעמי הראשונים היינו הדברים שהשופר מביא להם, אמנם עיקר מהותו ועצמותו של השופר הוא חק ונעלם, דהנה שופר הוא דבר נעלה ונשגב מאוד שקבע הקב"ה

זכרונות

החלק השני בעיקרו של שופר הוא להעלות שכרוננו לפניו לטובה והוא ברכת הזכרונות. ויש לנו להבין היאך השופר מעלה זכרוננו לטובה. והנה עיקרה של ברכת זכרונות אנו אומרים פסוקים שהקב"ה זוכר לרחמים, ויש מהם פסוקים של זכרון זכות אבות או זכרון זכותם של ישראל, ככתוב זכרתי לך חסד נעורייך וגו' וזכרתי להם ברית ראשונים וגו', והם להזכיר לפני הקב"ה זכותינו.

אך יש מהפסוקים שאינם קשורים כלל אלינו ולזכירה שלנו, אלא זכירה של הקב"ה לאחרים, כמו ויזכור אלקים את נח וגו'. והביאור בזה שעיקרה של עבודת הזכרונות הוא לעורר את מידת הזכירה לטובה של הקב"ה, דיש לקב"ה מידה של זכירה לטובה שהיא ממידת הרחמים, שהדרך העיקרית לזכות לרחמים הוא ע"י שהקב"ה יזכור ביהוד את הזכירות ואת הצדדים לדון לטובה. ואנו מזכירים לפני הקב"ה את מידת הזכירה לטובה שלו ומעוררים אותה, ולזה אנו מזכירים את זכירת נח אע"פ שהיתה בשעתו אצל נח, מ"מ מעוררים בזה את המידת זכירה לטובה של הקב"ה.

ומעתה נראה ששופר של זכרונות עיקרו שופר של תפילה, דהנה מצינו בחז"ל ובראשונים בכמה דוכתי שהשופר בא לתפילה, וכמו שאמרו שענין התרועה הוא גנוחי גניח וילולי ליל שבפשוטו הוא ענין תפילה, והוא שתרגם אונקלוס יום תרועה יום יבא. וכן מפורש להדיא ברש"י ר"ה כ"ו ב' שאמרו שם כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי ופרש"י כיון שהשופר לתפילה בא. וכן מפורש בתוספתא פ"א דר"ה אמרו לפני שופרות כדי שתעלה תפילתכם בתרועה לפני. וכן הוא מלא בתפילות ר"ה כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה כו' שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים, היינו שהשופר הוא להשמיע לפני ה'. והוא מבין ומאזין מביט ומקשיב לקול תקיעתינו.

וזהו עבודת הזכרונות שהוא תפילה לפני ה' ולעורר רחמיו, והשופר בא להתחנן לפניו ולעורר זכירה לרחמים. וביאור מה ששופר הוא תפילה היינו ששופר הוא קו זעקה לפני ה', ויש תפילה דרך מילות ותחנונים, ויש תפילה דרך זעקה פשוטה ועצומה שהיא השופר, וזהו שאחז"ל שתורעה הוא גנוחי גניח וילולי ליל, היינו שהתרועה היא קול בכיה לפני ה' והוא בכיה של תפילה.

אמנם יש לעמוד בזה שיש עוד חלק בעבודת הזכרונות, והוא עבודה של תשובה, וכמו שאמרו בירושלמי שעשרה פסוקי זכרונות הוא כנגד עשרה וידוים, והיינו שעבודת הזכרונות הוא להתעורר לתשובה, שענין הזכרונות הוא לחיות את המשפט והדין הגדול והנורא, שה' פוקד זוכר כל המפעל, וכמו שמאריכים בתחילת ברכת הזכרונות. ואע"פ שפסוקי הזכרונות כולם הם זכירה לטובה של ה' ולא עצם זכירת המשפט, מ"מ נראה שעיקר המשפט הוא זכירה לטובה, אך מ"מ זכרונות לפי זה הוא לחיות עיקר המשפט ולחיות שה' זכור ופוקד כל המפעל, ומכאן זה לבוא לתשובה.

וזהו הרמז שכ' הרמב"ם במצוות שופר של ראש השנה שהוא בא לעורר העם לתשובה ואומר עמדו ישנים ומשנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וזכרו בוראכם וחזרו בתשובה. ובדרך זו ענין גנוחי גניח הוא מעשה תשובה לפני ה' בוכה על חטאיו והוא חרטת.

ואמנם יש להתבונן לפי"ז שב' חלקים יש בשופר של תשובה, הא' כש"כ הרמב"ם שהשופר בא לעורר את האדם אל התשובה ולשבר את ליבו, והב' שהשופר הוא בעצמותו מעשה של תשובה וזהו שאמרו גנוחי גניח וילולי ליל שהוא מעשה בכיה וחרטה לפני ה' על חטאיו. ודוק.

שופר מזכיר עקידת יצחק

והנה עוד אמרו חז"ל (שם) בטעם השופר, למה תוקעין בשופר של איל אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני.

וראשית יש לשים לב שלא הביאו חז"ל ענין העקידה לעיקר טעמו של השופר, אלא הוא טעם למה דוקא בשופר של איל. והיינו שעיקר השופר הוא למלכויות זכרונות ושופרות, אלא שאם נתקע דוקא בשופר של איל הוא יזכיר עקידת יצחק. (וכנגד זה מציינו שאם יתקעו בשופר של פרה הוא ח"ו קטיגור).

והנה ענין הזכרת עקידת יצחק עיקרו לעורר זכות על ישראל ולהזכיר זכות אבות. ולפי"ז הוא ממשוייך בעיקרו לעבודת הזכרונות שהוא לעורר מידת הקב"ה לזכור אותנו לרחמים וכש"נ. אך יש להתבונן במה שאמרו חז"ל מעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני, מהיכ"ל להעלות עלינו שאנחנו עקדנו עצמינו, הרי השופר הוא לעקידתו של יצחק ואין נזכה מעקידתו של יצחק להעלות עקידת עצמינו, וצ"ב.

מלכויות זכרונות ושופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובממה בשופר. מבואר שעיקר ענינו של שופר ועיקר עבודת היום, הוא לשני ענינים אלו, להמליך בו את הקב"ה ולהעלות זכרוננו לטובה. ושני ענינים אלו הם עיקר עבודת היום, שמחד הוא יום המלכת הקב"ה עלינו מכח המשפט, ומאידך כיון שהוא יום המשפט הוא יום של עבודה לזכות לרחמים. (ואמנם שני החלקים משלימים זא"ז כמו שאחז"ל המליכהו תחילה ואח"כ בקש לפניו רחמים).

וענין מלכויות בראש השנה בפשוטו הוא משום שיום זה הוא יום המשפט אשר בו הקב"ה קובע ההנהגה איך ינהיג הבריאה כל השנה, והמשפט וההנהגה הוא עיקר המלוכה וכמו שאנו אומרים המלך המשפט, והוא משום שמהות המלוכה הוא שהמלך מנהיג את העם והמלוכה. (וברמח"ל כתב עוד שר"ה יום המלוכה משום שהוא יום בריאת העולם ובו הקב"ה נעמד בכל שנה מחדש כבורא ומנהיג העולם. ושני הביאורים משלימים זא"ז דהטעם שהמשפט נקבע בר"ה הוא משום זה שהוא יום בריאת העולם שבו הקב"ה נעמד כבורא וכמלך וזה בא במשפט וקביעת ההנהגה ודוק).

ומה שמוטל עלינו הוא להמליך ולקבל עלינו מלכותו כמש"א תמליכוני עליכם. וההמלכה היא בשופר שהוא דרך שמרעין לפני המלכים, וכמו שהביא הריטב"א בר"ה שם מהקרא ויתקעו העם בשופרות וימליכו את שאול עליהם למלך, שהמלכה היא בשופר. וזהו שופר של ביהמ"ק שתוקעין ומרעין לפני ה' שהוא לכבוד ה' והמלכותו.

ויסוד עבודתינו להמליך את ה' הנה בודאי היינו לקבל עלינו עבודתו ולשמש לפניו כעבדים וכבני מלכותו. אמנם עוד קודם לכן הרי עיקר מלכות ה' שביים ר"ה הוא המשפט שבו קובע הקב"ה איך ינהיג מלכותו. ומעתה נראה שראשית ענין ההמלכה הוא להכיר ולחיות את זה שהקב"ה מלך העולם ומנהיגו, וכל ההנהגה של כל השנה אשר היא בהסתר ובהעלם, הכל הנהגת ה' ומלכותו בכל משלה. ולחיות את המשפט של ר"ה ואימת הדין וכו', הכל הוא עצם ההמלכה שתמליכוני עליכם. אלא שמכאן זה הוא שאנו מקבלים ע"ז עול מלכותו ועבודתו, משום שאם הקב"ה הוא מלך ומנהיג העולם ממילא זה מחייב אותנו לעבדו ולנהוג בציווי מלכותו.

ויש לעמוד בזה בדבר יסודי מאוד, דהנה ידוע מהגר"א שחלוק מלכות מממשלה, ממשלה הוא בכוח ומלכות הוא ברצון. וברור שמשפט הקב"ה בראש השנה הוא מלכות ולא ממשלה, וצריך להיות בר"ה בגישה של מלכות ולישמר ח"ו מגישה של ממשלה.

ויש לשבר את האוזן בזה להבין ההבדל בין מלכות לממשלה, מהמציאות המוכרת לנו בעולמינו, הנה יש מין הנהגה בעולם של ממשלה ושלטון, ואידך להבדיל אלפי הבדלות יש הנהגה של גדולי ישראל שרועים ומנהיגים את כלל ישראל. ומעתה נתבונן נא מה בין הנהגת אותו ראש הממשלה מלך זקן וכסיל, לעומת הנהגת גדולי ישראל מלכי רבנן. הרי בהנהגת הממשלה מה שהעם שומעים לחוקי, הכל דרך הכרח וכפייה, ורובם אינם חפצים בגזירותיו ובחוקיו, ומתמרמרים על רוב הנהגותיו, אלא שמה לעשות הוא המושל ומוכרחים לישמע אליו.

לעומת זאת הנהגת רועי ישראל, הכל משתוקקים וחפצים בהנהגתם ורוצים שיקבעו להם הדרך, והוא משום שידועים ומכירים שלהם תכלית החכמה והם הם יודעים מה ראוי לעשות בשלימות, וכמו"כ מכירים שהם נקיים וחפים מכל גניעות ומכל סרך של שחיתות ח"ו, וכמו"כ הם בתכלית ההטבה וכל חפצם להנהיג את כלל ישראל טובה האמיתית. ולכן גם אם יתקנו תקנה הנראית לציבור כאילו קשה, מ"מ כל בר דעת יקבלה בשמחה ויחפוץ בה, ממשום שמבין שהיא בתכלית החכמה ובתכלית ההטבה והיא הטוב האמיתי.

ומעתה כאשר נבוא להמלכת ה' בראש השנה, יש לנו להישמר מאוד ח"ו שלא יפול איזו גישה של ממשלה, דהנה כל א' ניגש לר"ה בהכרה שהקב"ה קובע כל מה שיהיה עמיו ועם כל העולם, ולכן בא להתחנן לפניו, ואפשר לבוא בגישה שמאחר שהקב"ה חותך וקובע הכל ממילא אני צריך להתחנן לפניו על נפשי שירחם עלי וישפטני לטוב. אך אפשר לבוא בגישה של מלכות אמיתית, בהכרה שהקב"ה ביום זה קובע כל ההטבה של כל השנה, דכל הנהגה שינהג הקב"ה בעולמו הוא בתכלית החכמה ובתכלית הטוב, ואנו שמחים ומאשרים במלכותו בכל ליבנו, אלא שאנו מתפללים לפניו בכל עבודת התפילה שלנו לזכות שיפשוט אותנו במידת הרחמים ובזה נזכה שהטוב לנו יקבע ברחמים. (דהקב"ה קובע לכל א' מה טוב לו לפי מידת המשפט, ומי שאינו זוכה ח"ו למידת רחמים אלא נידון במידת הדין הרי מה שטוב לו הוא דין ח"ו, ומי שזוכה למידת רחמים זוכה שזה יהיה הטוב שלו).

ויהי שזכרה למלכות ה' בשלימות ולהמליכו עלינו בכל ליבנו.

ומבואר מזה שתחילת ענין השופר הוא לעורר בנו זכרון עקידת יצחק שנקבל ע"ע למסור נפשינו. ולפי"ז עיקר הענין הוא שייך למלכויות, שנקבל ע"ע עול מלכותו ולמסור נפשינו עליו. אלא שמכאן זה שוכים לזכירת הקב"ה שיזכור וירחם עלינו, והוא משוייך לזכרונות. והדברים נפלאים.

אך הענין בזה הוא דהנה עוררוני דבר נפלא בטעמי רב סעדיה, שהרי בגמ' מבואר שהשופר הוא להזכיר לפני הקב"ה עקידת יצחק. אך הרס"ג כתב שהשופר הוא להזכיר לנו עקידת יצחק, שנקבל ע"ע למסור נפשינו ג"כ מו יצחק, וכמאן זה הקב"ה יזכרנו לטובה.

בענין פיוט ונתנה תוקף

אליו עיינו בתכלית, ונשפוך לפניו ליבינו בהרגשה גמורה שהוא רחמן ומטיב והוא כל יכול וכו'. ואחר שנעשה זאת ממילא נהיה באמת ראויים לקבל ההטבה וזהו הדרך שהתפילה פועלת.

ומענה יובן היטב שתפילה אינה רק חלק הבקשות שבתפילה, אלא גם השבחים וההודאות הכל חלק מהתפילה, שכאשר משבחים את הקב"ה על גבורותיו וחסדיו הרי בזה מכירים ג"כ וחיים זאת שהקב"ה כל יכול והוא טוב ומטיב, ואמנם זה רק דרך תפילה שאומרים זאת לפנינו ומדברים עימו ושופכים הלב לפניו. ומכאן זה זוכים ג"כ.

ובאמת זהו פשוטו של ענין י"ג מידות, שמזכירים לפני הקב"ה מידות של רחמים שלו, והרי בגוף הי"ג מידות אין הזכרת בקשות כלל (אלא רק אחר הי"ג מידות נהגו ישראל לומר בקשות וסלחת לעוונותינו כו' שמבקשים מכה הי"ג מידות, אך ודאי הי"ג מידות עצמם פועלים עד אין חקר מצד עצמם). והביאור שענין אמירת י"ג מידות הוא להזכיר לפני ה' את גודל ועוצם רחמיו, ולחיות את גודל רחמי ה' העצומים, והוא צורה של תפילה ושפיכת הלב לפני ה' והלגיש שנתלים אך ורק ברחמי וחסדיו, ומכאן זה זוכים.

וכמו"כ זהו ענין ברכת זכרונות שבראש השנה (וכשנ"ת במאמר עבודת היום בגליון), שמזכירים פסוקים של זכרונות היינו פסוקים שמבואר שהקב"ה נוהג במידת זכירה לטובה, והרי אין מזכירים בלשון בקשה (ורק בסיום הברכה מבקשים זכרונות בזכרון טוב לפניך מכה אמירת הפסוקים), אלא הביאור שבה עצמו שאנו מזכירים לפני רחמינו וזכירתנו לטובה ואנו נתלים בזה, זה עצמו מעשה תפילה.

וממילא מתבאר ענין פיוט ונתנה תוקף, שעומדים לפני הקב"ה ושופכים הלב לפניו בתיאור כל ענין המשפט שהוא נורא ואיום וכו' בתיאור חי ומפורט, והכל דרך שפיכת הלב שבעצם מביעים בזה להקב"ה שאנו מכירים וחיים שאנו בידך לבד כחומר ביד היוצר וממילא אנו נושאים לך ליבינו ולך לבד עיינו תלויות שתרחם עלינו ותזכינו במשפט הנורא הזה. וכל כולו של פיוט זה כולו מעשה תפילה ושפיכת הלב לפני ה' באופן נורא.

ואמנם יש לשים לב שאמירת פיוט ונתנה תוקף הוא גם אמירה של מלכויות, שהרי פיוט זה אנו אומרים בתוך הקדושה, שפותחין ובכך לך תעלה קדושה כי אתה אלקינו מלך, ואח"כ מתחילין ונתנה תוקף קדושת היום כו'. והביאור בזה שבזה שאנו עומדים לפני ה' ומתארי לפניו את כל חומר המשפט וחיים את משפטיו הנורא, ומכירים בזה בהכרה גמורה, בזה עצמו אנו מכירים בכבוד מלכותו, וזהו שמסיימים ואתה הוא מלך ק-ל חי וקיים, שזהו הזעקה שפורצת מלבינו לאחר כל התיאור הנורא של הפיוט הזה, שאחר כל תיאור המשפט הנורא הרי אנו מכירים בכל ליבנו שאתה הוא המלך. וממשיכים אין קצבה כו' שכולו תיאור ענין המלכות.

המשך דבר העורך

מיהו הדברים מחודשים מאד, שהרי שלמה בנו השיג טעמי התורה, ולא הדר ביה אלא מכח פרה אדומה, וע"כ דשלמה נקט כי יש טעם למצוות השופר, וצ"ע.

אלא דאכתי יש להתבונן בזה לכאורה, שהרי כל חק יש לו טעם נסתר, וא"כ למה הוסיף דוד מלכנו לכתוב כי הוא 'משפט לאלוקי יעקב', הרי כל דק הרי הוא למצ' וה משפט. ושמואל יל"ד בזה להביא ראיה לשיטת רש"י (בראשית כו ה) דאין לחוקים טעמים וז"ל שם, דברים שיעזר הרע ואומות העולם משיבין עליהם, כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנו, שאין טעם בדבר אלא גזירת המלך וחקותיו על עבדיו. ולהכי הדגיש דבזה איכא טעם כלפי שמיא, וצ"ע, ודלא כמו"ש הרמב"ן פרשת כי תצא (דברים כב ו). ושמואל זהו כדרך השירות שכפל הענין בכמה לשונות.

תגובות והוספות יתקבלו בברכה, ויובאו בעז"ה במדור הערות (על דעת העורך)

ניתן לשלוח תגובות במייל בכתובת e1315615645@gmail.com

או בטל' 058-325-6277

ניתן לקבל את הגליון במייל בכתובת הנ"ל, כמו"כ ניתן לקבל ספר אליה תמימה (מהדורת מייל)

לתרומות נא לפנות לכתובת המייל או לטל' הנ"ל, ניתן להנציח את הגליון